

Demografia i Societat. Vila-real 1900 - 1940

Francisco Mezquita Broch i Pascual Mezquita Broch

1. Introducció: Una interpretació de la història contemporània de Vila-real.

Des de meitat del segle XIX podem veure un ritme de transformacions agràries¹, sobretot en un tipus de conreu més rendible i l'aparició de la taronja que, a poc a poc, anirà imposant-se al conjunt dels altres conreus.

La segona meitat del segle XIX representa aquest procés esmentat abans i que demostra l'esforç físic i econòmic tant del llaurador-burgés com del llaurador-treballador cap a la terra de forma prou unànime. De moment, com gairebé a la resta d'Espanya la indústria quedava de costat.

A final de segle trobem alguns símptomes de la primera crisi de la taronja que coincideix amb els 50 anys d'edat dels arbres plantats de forma sistemàtica al terme. A la premsa algun article sí que parla de l'envelliment dels arbres², però també és cert que a la resta del món la crisi econòmica fa que la major part dels països industrialitzats, més rics, canvien la seua orientació comercial cap al proteccionisme (excepte el Regne Unit) i en eixe sentit tots sabem la dependència respecte del comerç exterior de la taronja...

Tanmateix, a principi del segle XX, assistim a la segona gran etapa de transformacions agràries al nostre terme. Per tant, nous esforços econòmics i físics cap a la terra, deixant una altra volta la indústria de costat. És el moment de l'afonament dels primers pous de regadiu, que transformen el secà i com a conseqüència immediata la taronja passa a convertir-se en el conreu més important i rendible del terme. Tots els conreus tradicionals a poc a poc han anat perdent importància econòmica davant la taronja.

Vila-real arriba al segle XX, sense haver fet la Revolució Industrial com gairebé tota Espanya. A l'inici de la Segona República, sols hi havia el 13'5%³ de la població activa que es dedicava a activitats del sector secundari (la major part artesanes), menys que la mitjana d'Espanya. Això vol dir que en aquest moment l'economia del poble encara depenia de les gelades i els preus agraris fonamentalment.

¹ MEZQUITA BROCH, F. *Transformaciones agrarias en Villarreal 1856 - 1970*, B.S.C.C. jul-sept. 1981.

² PESUDO, J. "A los propietarios de naranjos" *Revista de Castellón*, nº 76, 1884.

³ MEZQUITA BROCH, F. "Profesiones y oficios en Villarreal en 1930" Cadafal, set. 1982.

Durant els primers anys del franquisme no solament tot va continuar igual sinó pitjor, perquè els efectes propis de la guerra i de les gelades de la postguerra van deixar a moltes famílies en una situació econòmica difícil.

Tanmateix, cap a principi dels anys seixanta, tornem a veure els primers senyals de la dinamització de l'agricultura, després de vint anys de molts de sacrificis que demostrin també l'alt valor d'una agricultura rica quan el temps i els preus van bé, i es treballa u mateix la terra. Encara que els rendiments agrícoles tenen sempre un sostre que està molt per sota dels rendiments industrials.

Els senyals a que ens referim són, en primer lloc, l'adquisició de maquinària agrícola (motocultors i cavadores); aquest fet és absolutament nou dins d'una llarga tradició agrària i símptoma clar de modernització.

Al mateix temps es van instal·lar també entre 1960-61 els primers ascensors per a blocs d'habitatges, la qual cosa demostra l'inici d'un nou "modus vivendi" que revolucionava l'antiga distribució de la casa d'entrada ampla per al carro, quadra al fons, pallissa, etc... Però, aquests senyals encara tenen una base econòmica agrària, encara responen a diners que provenen majoritàriament del camp.

La dècada dels anys seixanta representa el procés una mica llarg del trencament de la societat agrària i l'aparició de la societat industrial, que trobem ja prou consolidada en la dècada dels anys setanta i que a l'inici dels vuitanta mostra el seu veritable esclat i la potència econòmica d'un poble que depèn per fi més de la indústria i els serveis que de l'agricultura. Per això, podem dir que Vila-real ha fet durant aquest passat recent la seua "revolució industrial"; hi han alguns aspectes que recolzen aquesta afirmació:

- el primer, que en les eleccions de la dècada dels vuitanta han guanyat partits polítics d'esquerres podrint majoritàriament de treballadors industrials, fet impensable anys anteriors dins d'una societat tradicional-agrícola;

- el segon, ha estat la forta gelada de l'any 1985, que essent important, no ha estat fonamental a l'economia dels vila-reanlencs en general, la qual cosa vol dir que ja no es viu essencialment de la terra, sinó de la indústria i dels serveis.

De totes aquestes reflexions podem traure algunes conclusions sobre la història recent.

Per una part, el comportament del llaurador vila-realenc és el mateix que el de la resta del País Valencià amb una economia rendible, en el sentit de que els guanys de la terra torna a invertir-los en la terra, en el moment en que altres societats estaven fent la Revolució Industrial. D'eixa manera

es va frustrar la industrialització en el segle XIX, com ha estudiat el professor Giralt⁴, encara que avui en dia hi han altres explicacions.

També va ajornar l'aparició d'una burgesia industrial. El resultat és la persistència d'una burgesia agrícola fins fa trenta anys.

En segon lloc és que el comportament social està arrelat en una societat agrària molt dilatada en el temps, la qual cosa es manifesta en els costums, festes i tradicions que durant tot l'any es celebren.⁵

En tercer lloc, que probablement les inversions cap a la indústria, tema fonamental per a entendre l'actual progrés industrial del poble, no vinguen majoritàriament dels guanys estalviats de l'agricultura, sinó de reinversions de les primerenques indústries, i amb això seguiríem evidentment el model de la primera Revolució Industrial.

Per últim, cal indicar, que el futur de l'agricultura, que mou molts capitals i esforços, i és present amb la seua realitat magnífica, ha de passar per una transformació parcel·lària, que faria possible una major i millor mecanització; per una transformació de la seua forma d'explotació mitjançant cooperatives o altres tipus de societats, perquè la xicoteta propietat es converteix a la llarga en un simple lloc d'esbargiment per al propietari i no pas en una empresa d'inversió de capital.

2. El moviment natural de la població i la nupcialitat (Gràfic 1).

Per moviment natural de la població podem entendre, bàsicament, els dos fets principals de qualsevol vida humana, és a dir, el naixement i la defunció. Les alternances d'aquests dos fets, analitzats tan individual com tots dos plegats, ens donen uns dels trets més significatius de l'evolució d'una població.

A l'hora d'estudiar el cas de Vila-real, hem degut d'utilitzar dues fonts, ja que individualment totes dues tenen mancances. Per una part, tenim les estadístiques estatals, és a dir, els llibres del "Movimiento de la Población de España" fets per la "Jefatura Superior de Estadística de Ministerio de Trabajo, Comercio e Industria" d'aleshores, que ens donen dades des de 1900 a 1933. Per altra banda, per completar la sèrie fins 1940, hem utilitzat els llibres de registre de naixements, defuncions i casaments de l'Arxiu Municipal de Vila-real (A.M.Vill.). Hem de fer notar que alguns anys les dos fonts no coincideixen, encara que per un marge molt estret; davant eixa situació escollim la font estatal, per considerar aquesta més seriosa que la local al veure en aquesta varies errades d'inscripcions, com poden ser

⁴ GIRALT, E. *Dos estudios sobre el País Valenciano*, València, 1978.

⁵ MEZQUITA, P. *Les festes a Vila-real en el segle XIX*, Vila-real, 1988.

inscripcions incompletes (naixements de l'any 1930), inscripcions en un any qualsevol de naixements i defuncions d'altres anys, inscripcions incompletes (en el cas de casaments només s'inscriu un membre),...

2.1. Naixements.

Les dades absolutes de la natalitat anual entre 1900 i 1940 ens mostra una evolució, més o menys clara: una disminució progressiva molt lleugera, només afectada per forts minvaments com l'any 1903 o els dels anys de la Guerra Civil, als que hi d'afegir altres moments on el minvament no és tan fort, com pot ser els anys posteriors a la 1ª Guerra Mundial o l'inici del període republicà.

A grans trets, podem veure com se passa a l'inici del segle de xifres de naixements al voltant de 500, fins a xifres al voltant dels 400, des de 1900 cap endavant.

Però, passem a les taxes brutes de naixements, que potser ens diguen més coses:

ANY	POB. TOTAL	NAIXEMENTS	TBN VILA-REAL	TBN ESPANYA
1900	16.068 pers.	481 pers.	29,9 per mil	33,8 per mil
1910	17.554 pers.	420 pers.	23,9 per mil	32,6 per mil
1920	16.770 pers.	350 pers.	20,9 per mil	29,3 per mil
1930	18.982 pers.	391 pers.	20,6 per mil	28,2 per mil
1940	20.025 pers.	385 pers.	19,3 per mil	24,3 per mil

Com es veu la tendència a la disminució progressiva, també apareix clarament dibuixada a les taxes brutes de natalitat que ratifiquen la nostra opinió abans esmentada, és a dir, forta disminució entre 1900 i 1910, més lenta a partir d'aquesta última data: només tenim de fixar-nos que entre 1900-1910, baixa en sis punts, mentre que de 1910 a 1940, només baixa 4,6 punts.

Per una alta banda, tenim les clares diferències entres les dades de Vila-real i les del conjunt de l'estat. En primer lloc, el ritme de minvament és diferent, ja que el conjunt de l'estat el moviment és més regular, i té altres punts d'inflexió diferents, el primer amb posterioritat a la 1ª Guerra Mundial, i el segon a l'inici del període republicà, que és el de la crisi econòmica. En segon lloc, la gran diferència entre les taxes vila-realenes i les de l'estat espanyol, molt més reduïdes les primeres⁶. Pareix clar, doncs, que la natalitat vila-realenca, es sembla més al cas català; ambdós estarien més

⁶ NADAL, J. "Historia de la población española", dins de M.Reinhard i A.Armengaud, *Historia de la población mundial*, Barcelona, 1961.

propers de la tendència europea, de reducció de la natalitat abans de la 1ª Guerra Mundial, i amb una fecunditat molt més baixa que la de la resta del conjunt del país.

2.2. Defuncions.

L'evolució de la mortalitat absoluta vila-realenca entre 1900 i 1940 manifesta una clara estructura. Per una part, dos màxims, al principi i al final de la sèrie; per altra part, a la resta dels anys els òbits es mantenen entre 240 i 360.

El primer màxim, 1900, a hores d'ara, no té ninguna explicació documentada, encara que algunes dades aïllades ens poden apropar a una explicació que podria anar dirigida cap a una crisi econòmica i sanitària, que podria tenir com a trets més cridaners, una probable infecció alimentària⁷, la gelada de l'hivern de 1905⁸ o l'aldarull pels consums de l'any 1908⁹.

L'alternança d'anys amb forta mortalitat i d'altres amb menys, pareix indicar una situació socio-econòmica no gens clara, on si bé l'explotació de la taronja produeix grans beneficis, quan aquesta sofreix qualsevol defalliment per xicotet que siga tota la situació socio-econòmica vila-realenca es remou, començant per les persones més desfavorables i que en l'aspecte demogràfic es dirigeix cap un augment de la mortalitat respecte als anys més favorables. Una altra explicació podria ser la donada per J. Nadal: "A partir de un nivel de vida mínimo, la mortalidad de una población depende en la época presente, mucho más de factores sociales y sanitarios (política higiénica y educación) que del desarrollo económico propiamente dicho"¹⁰.

El segon màxim és el provocat per les conseqüències de tot tipus que produeix la Guerra Civil, que a Vila-real, i des del punt de vista demogràfic, tindrà com anys més negres el 1936, 1937 i sobretot 1938. Sobre aquests anys, hi ha que fer una advertència metodològica, ja que una part dels morts d'aquests anys es registraren als anys següents, així en l'any 1955, encara trobem registrades persones mortes als anys 1936-39. Les xifres que

⁷ Sessió ordinària de l'Ajuntament de Vila-real d'1 desembre de 1900: "Que habiéndose presentado bastantes casos de trichina que han causado en Murcia bastantes defunciones, con el fin de poder examinar minuciosamente las carnes que se destinan al consumo de esta población se hace preciso que el Ayuntamiento adquiera un microscopio...". La paraula "Trichina" és un barbarisme de "Triquina", cuc que viu enquistat als múscles d'alguns animals, especialment les rates, d'on passen per via digestiva als porcs, i d'aquests a l'home al qui normalment li produeix la mort.

⁸ TRAVER, B. "Efemérides de Villarreal", dins del semanari *Villarreal*, 1935.

⁹ GARRIDO, S. *Aldarull. Naranja y sociedad en el Vila-real del principio de siglo. El motín de 1908 Vila-real*.

¹⁰ NADAL, J. *Historia Social y Económica de España y América*, Barcelona, 1979.

nosaltres utilitzarem, són les del morts registrats aquests anys més els registrats els anys següents.

Un tercer any crític dins la sèrie és 1918 on les defuncions abasten 365 persones. La seua consideració com any crític ve donada per l'atac de la "cucaracha" o grip, que provocarà la mort de 102 persones. Serà l'últim atac epidèmic a gran escala que patirà Vila-real¹¹.

Passem a veure les taxes brutes de mortalitat:

ANY	POB. TOTAL	DEFUNCIONS	TBM VILA-REAL	TBM ESPANYA
1900	16.068 pers.	552 pers.	34,3 per mil	28,8 per mil
1910	17.554 pers.	270 pers.	15,4 per mil	22,9 per mil
1920	16.770 pers.	308 pers.	18,4 per mil	23,2 per mil
1930	18.982 pers.	314 pers.	16,5 per mil	16,8 per mil
1940	20.025 pers.	258 pers.	12,9 per mil	16,5 per mil

Les taxes a grans trets ens confirmen les idees establertes, és a dir, forta reducció de la mortalitat des de 1910 cap endavant. En el cas de Vila-real, destaca la taxa de 1900 que apareix molt per dalt de l'espanyola donat l'excepcionalitat de la mortalitat vila-realenca d'aquell any. Després les tendències es semblen més; reducció en l'any 1910, lleuger augment a l'any 1920 provocat per la proximitat de l'atac epidèmic de grip de l'any 1918; nou davallament l'any 1930 i xifres contrastades l'any 1940, on la taxa de Vila-real apareix excepcionalment baixa si tenim en compte la proximitat de la Guerra Civil que afecta clarament a la taxa de l'estat espanyol.

2.3. Creixement Vegetatiu.

La diferència anual entre els naixements i les defuncions, s'anomena creixement vegetatiu, i quan es tracta d'una població tancada, és a dir, en el moviments migratoris resulten nuls o quasi, és l'únic indicador responsable de l'augment o minvament de la població d'un territori.

Pel que fa a Vila-real, l'evolució del creixement vegetatiu durant el període 1900 a 1940, vegem que ha portat un camí més o menys regular dins uns marges, normalment entre 60 i 160 persones d'augment. Aquesta evolució es veu afectada pel creixement extraordinàriament negatiu -els més- o positiu.

Entre els positius destaquen l'any 1901, que probablement es dega al típic efecte de rebot, que es produeix quan l'any anterior s'ha caracteritzat per un nombre elevat de defuncions, com va ser el 1900; un altre any de creixement positiu és el 1907, de possible recuperació dels anys 1903 -

¹¹ PATUEL CHUST, P. "La cucaracha. L'epidèmia de grip de 1918" dins de *Cadafal*, set. 1981.

sobretot- i 1905. En tota la sèrie, només hi ha un any en un creixement per dalt del 200 efectius i és, amb 258, 1901, encara que 1907 s'apropa molt (197 efectius).

Per altra banda, els anys negres o de creixement baix o decreixement, són més nombrosos i més cridaners. En primer lloc, tenim l'any 1900, amb un decreixement de 71 efectius, després tenim el baix creixement de 1903, que podríem ajuntar-los al període on les característiques demogràfiques encara no són estables, produint-se grans creixements junt a decreixements o baixos creixements. Un segon període negatiu es produeix als anys de la guerra i postguerra europea, més concretament entre 1917 i 1920, on s'uneix l'efecte de l'epidèmia de grip o "cucaracha"; els creixements dels anys on tenim dades, ja que de 1918 no apareixen als registres oficials, són baixos al voltant dels 50 efectius, i tot fa pensar que el balanç de l'any 1918 seria negatiu, ja que si li assignem un mitjana de creixement de 50 efectius, li tindrem que restar una sobremortalitat d'unes 100 persones, causada per l'atac epidèmic, i així tindríem un balanç negatiu de 50 persones. Durant aquest període, la crisi econòmica provocada pel minvament del moviment exportador de la taronja i la crisi epidèmica de grip seran els factors que expliquen el procés.

Un tercer període negatiu, i potser el més negre, és el que formen els anys compresos entre 1935 i 1939, i que té com a fet central la Guerra Civil; durant aquests anys trobem un decreixement constant que ja comença, abans de la guerra en 1935. Ací trobem els anys de decreixement màxim, 1938, possiblement el pitjor any des del punt de vista demogràfic (i d'altres) tot el segle XX, amb 261 persones menys, i 1939, amb 154 persones menys. El factor bèl·lic, més les seues derivacions, mala alimentació, escassa higiene i deficiències sanitàries, seran els causants d'aquesta aturada en el creixement. Passem ara, a veure les taxes de creixement:

ANY	TBN	TBM	CV VILA-REAL	CV ESPANYA
1900	29,9 per mil	34,3 per mil	- 4,4 per mil	5 per mil
1910	23,9 per mil	15,4 per mil	8,5 per mil	9,7 per mil
1920	20,9 per mil	18,4 per mil	2,5 per mil	6,1 per mil
1930	20,6 per mil	16,5 per mil	4,1 per mil	11,4 per mil
1940	19,3 per mil	12,9 per mil	6,4 per mil	7,8 per mil

Deixant a banda, l'any 1900, que clarament es tracta d'un crític i no generalitzable, podem veure una evolució clara de creixement fins 1910, desacceleració d'aquest en 1920, per tornar a augmentar fins 1940, encara que l'efecte de la guerra es palesa a l'estat espanyol més que a Vila-real, on el moviment de rebot (forta mortalitat en un any seguit d'una natalitat forta el següent).

Per altra banda, les taxes no superen mai el 10 per mil (1%), límit superior de separació entre el model demogràfic desenvolupat, amb taxes de creixement per baix de 10 per mil, i el model demogràfic subdesenvolupat amb taxes per damunt de 10 per mil. Açò ens podria significar que la transició demogràfica ja s'havia acomplert, i Vila-real s'acostava al model demogràfic modern o desenvolupat. Resumint, des del punt de vista demogràfic, Vila-real entre 1900 i 1940 estava passant de l'antic al modern model demogràfic.

2.4. Nupcialitat.

Per a finalitzar aquest capítol anem a fer una breu reflexió sobre un factor demogràfic no natural: la nupcialitat.

A grans trets, l'evolució de la nupcialitat reflexa, una sèrie de desigualtats fins 1914, com a reflex de l'etapa relativament moguda, en què conviuen anys bons per a la taronja que possibilita, augment dels casaments, com anys roïns, de crisi, que provoca el descens del casaments.

Després ve una etapa de forta disminució dels casaments entre 1914 i 1918, provocada sens dubte, per la crisi del taronger deguda als entrebancs posats a l'exportació pel bloqueig alemany.

Els anys vint coneixen un nombre alt i constant dels casaments, possiblement provocat per la bona situació econòmica. Tanmateix, la crisi de l'any 1929, que a Espanya es reflectirà a partir de 1931, també pareix que nota ací, ja que des de 1931 fins 1934, es produeix un lent però ininterromput minvament del nombre de casaments.

També la Guerra Civil, afectarà els casaments, que en 1938 abastarà el mínim del període amb 50 unions, que en part es recuperaran en 1940, que amb 178 casaments dóna el màxim del període.

3. Les piràmides de població.

L'objectiu d'aquest capítol és veure la composició de la població vila-realenca per edats i sexe; el millor instrument per a expressar gràficament açò és la piràmide d'edats¹².

Respecte al cas de Vila-real, i amb dades que ens proporcionen el "Censo de la población" per als anys 1900, 1910, 1940, i el padró d'habitants de 1930, hem bastit les piràmides corresponents agafant grups d'edats decennals.

El comentari de la piràmide el farem primerament senyalant els grups d'edats buits i la forma del conjunt de la piràmide, així podrem esbrinar si

¹² HENRY, L. *Manual de demografia històrica*, Barcelona, 1983, 22.

es tracta d'una població jove en cas d'una piràmide estreta a la part de dalt i ampla a la part de baix, envellida si l'apart de dalt i de baix són estretes, i la part central ampla, o de transició d'un tipus de població a l'altra en cas d'una piràmide regular.

Un segon apartat tractarà de la composició per edats, partint el conjunt de la població en tres grans grups d'edats: jove (0-19 anys), adult (20-59 anys) i vell (60 i més anys), per a veure el grau d'envelliment d'una població.¹³

Per a finalitzar, analitzarem la relació numèrica entre els sexes, utilitzant dos tipus de mesures:

- la taxa de masculinitat, o proporció d'homes respecte del total de la població; es calcula dividint el nombre d'homes per la població total;
- la relació de masculinitat o nombre d'homes per cada 100 dones; es calcula dividint el nombre d'homes pel de dones i multiplicant el resultat per cent. Aquest índex és el més utilitzat del dos.¹⁴

Calcularem la relació de masculinitat per grups d'edats, i les representarem en un gràfic comparant-los amb les d'una població-típus (població tancada sotmesa a una mortalitat típica constant, anomenada taula tipus de les Nacions Unides de nivell 20), així podrem constatar la validesa de les dades, i l'existència d'influències exògenes a la població.¹⁵

3.1. La piràmide de 1900 (gràfic 2).

La forma de la piràmide és quasi regular, si bé l'esglaó de 10 a 20 anys apareix retallat, respecte al de davant i el de darrere. Aquest esglaó correspon a les persones que van nèixer entre 1880 i 1890. L'explicació d'açò la tenim en la crisi ininterrompuda que sofreix Vila-real durant aquesta dècada i que està centrada en el còlera de 1885.¹⁶

Respecte a la composició per edats vegem el següent quadre:

GRUPS D'EDATS	POBLACIÓ ABSOLUTA	PERCENTATGE
JOVES (0 - 20 ANYS)	7.180	44,7
ADULTS (21 - 60 ANYS)	7.907	49,2
VELLS (MÉS DE 60 ANYS)	981	6,1
TOTAL	16.068	100

Les dades són clares; si bé, l'estructura de la població no és clarament jove, té un percentatge en aquest grup d'edat molt elevat que ens senyala

¹³ PRESSAT, R. *Diccionario de demografía*. Barcelona, 1987.

¹⁴ HENRY, L. *Manuel de demografía histórica*, Barcelona, 1983, pàg. 21.

¹⁵ *Ibidem*, pàgs. 27-30.

¹⁶ BERNAT ESPLUGUES, J.F. *Crisi de mortalitat, actuacions i conseqüències*, Vila-real, 1986.

que fa poc que ha eixit d'una tipologia "jove". i comença la seua trajectòria cap a l'envelliment. La població vella és molt reduïda, propera al 4-5% que caracteritza a una població jove, la qual cosa ratifica aquesta hipòtesi d'una població a l'inici de la transició.

Pel que fa a la taxa de masculinitat trobem els trets d'una població jove on els efectius d'homes es concentren fins els 30 anys; per altra banda, podem veure la població teòricament activa, és a dir, el grup d'homes entre 20 i 70 anys representa un 25 % de la població.

La relació de masculinitat en 1900, on tot indica que els moviments migratoris no van ser molt freqüents, s'acosta molt a la corba de relació de masculinitat ideal; tanmateix, tenim una clara discordança dels 70 cap endavant, on la relació de masculinitat de Vila-real ultrapassa clarament a la de la població-típus, indicant-nos que un contingut important d'homes, en relació a les dones, ha sobreviscut fins edats molt avançades; inclòs al grup de més de 80 anys, trobem més homes que dones.

Açò últim ens fa sospitar de la versemblança de les dades del Cens, al menys als últims grups d'edats¹⁷. Per tant, la causa d'aquesta relació de masculinitat irreal ve provocada per la no inscripció de les dones en edats avançades, sovint vivint soles al ser vídues. Altres fonts i a altres nivells ens diuen que al Cens de 1900 es van deixar d'apuntar moltes persones (segons J. Nadal, només s'apuntaren el 89 % dels efectius reals).¹⁸

3.2. La piràmide de 1910 (gràfic 3).

Potser ens trobem amb la típica piràmide d'una població evolucionada en trànsit cap a l'envelliment, encara llunyà per altra part; això pareix al veure la regularitat de la piràmide de població de 1910, sense ninguna generació buida.

La composició per edats és la següent

GRUPS D'EDATS	POBLACIÓ ABSOLUTA	PERCENTATGE
JOVES (0 - 20 ANYS)	7.782	44,3
ADULTS (21 - 60 ANYS)	8.508	48,5
VELLS (MÉS DE 60 ANYS)	1.263	7,2
TOTAL	17.553	100

Si la comparem amb la de 1900 vegem que pràcticament és igual, encara que augmenta molt poc la població vella. És a dir, encara que ens

¹⁷ HENRY, L. *Manual de demografia històrica*, Barcelona, 1983, p 28 - 29.

¹⁸ NADAL, J. "Historia de la población española" dins de REINHARD-ARMENGAUD, *Historia de la población mundial*, Barcelona, 1961, p 580.

trobem en una població fonamentalment jove a l'inici del seu camí a l'envelliment.

Les taxes de masculinitat s'acosten molt a les de 1900 i la relació de masculinitat segueix pràcticament la tendència de la població-típus, i en part s'ha corregit el defecte de la inscripció de les dones en edats velles, ja que al grup d'edat 71-80 apareix una remuntada sospitosa. Tanmateix, pareix clar que ens trobem amb un cas quasi modèlic, des del punt de vista metodològic, el que fa repetitiu qualsevol comentari.

3.3. La piràmide de 1930 (gràfic 4).

Respecte a 1910, ens trobem una piràmide molt diferent, en part pel llarg temps entre una i altra, en part per una sèrie de factors que modifiquen l'estructura regular de 1910.

Per una part hi ha una clara reducció als estrats inferiors i augment als centrals i superiors, a més d'haver un estrat buit dels 10 als 19 anys. És clara l'evolució que ha sofert la població vila-realenca, ja que eixa evolució cap l'envelliment, que havíem dit que al 1910 es trobava al principi del seu camí, al 1930 ja es troba més prop d'una població típicament envellida. L'esglaó buit dels 10 als 19 anys, fa referència als nascuts entre 1910 i 1920, època de crisi del taronger (i dir del taronger, és dir crisi total en la societat vila-realenca d'aleshores) que provoca menys naixements i emigració, de la qual parlem més endavant. També tenim al 1918, l'atac epidèmic de la "cucaracha" o grip, que fica el seu gra de sorra per a dibuixar aquesta generació buida.

El progressiu envelliment de la població vila-realenca també el trobem en les dades de composició per edats de la població:

GRUPS D'EDATS	POBLACIÓ ABSOLUTA	PERCENTATGE
JOVES (0 - 20 ANYS)	6.584	33,2
ADULTS (21 - 60 ANYS)	10.193	55,2
VELLS (MÉS DE 60 ANYS)	1.146	11,8
TOTAL	18.643	100

Si comparem amb les dades dels cens anteriors, es veu clarament la forta disminució de la població jove, l'augment de l'adulta, i el fort augment de la vella, amb xifres properes al 15-20% que defineix una població vella.

La taxa de masculinitat també reflexa la pèrdua d'efectius a les edats joves i l'augment a les adultes i velles. Pel que fa a la relació de masculinitat, té una estructura molt propera a la població-típus, encara que la relació de masculinitat al naixer és molt baixa, tant seguint les dades del cens com les del padró; tot açò podria significar la no inscripció d'una part dels xiquets

nascuts (entre un 10 i un 20 %), fet no tant clarament explicable per motius socio-culturals (ignorància, analfabetisme, subdesenvolupament) quan vint anys abans la proporció era la correcta.

3.4. La piràmide de 1940 (gràfic 5).

L'estructura de la piràmide de 1940 ens presenta els trets més significatius de la piràmide de 1930, als que s'afegeixen nous efectes característics del decenni 1931 - 1940.

A grans trets, la forma de fus es configura poc a poc, amb el descens de la població més jove i l'augment de l'adult i vella. Més concret, tenim dues generacions buides, la de 0 a 9 anys, i la de 20-29; aquesta última, és a dir, els nascuts entre 1910 i 1920, potser considerada la generació més castigada pel que fa a Vila-real, al menys d'aquest segle, sinó vegem:

- crisi del taronger que afectarà a tots els àmbits de la vida vila-realenca entre 1917 i 1923;¹⁹
- emigració cap a França i Catalunya, com a conseqüència de l'abans esmentada crisi;
- atac epidèmic de la "cucaracha" o grip el 1918; i,
- participació directa dels seus efectius masculins a la Guerra Civil de 1936 - 39.

La segona generació buida, de 0 a 9 anys, pareix clara i directament condicionada per la Guerra Civil, que afecta sobretot al creixement vegetatiu amb resultats negatius.

La composició per edats, és molt pareguda a la de 1930:

GRUPS D'EDATS	POBLACIÓ ABSOLUTA	PERCENTATGE
JOVES (0 - 20 ANYS)	6.472	32,3
ADULTS (21 - 60 ANYS)	11.146	55,7
VELLS (MÉS DE 60 ANYS)	2.407	12
TOTAL	20.025	100

La tendència cap l'envelliment ha progressat un poc; el punt que perd la població jove se'l parteixen entre els adults i els vells, que ja són el 12% de la població total.

Pel que fa a la relació de masculinitat, és important observar dos fet. La relació de masculinitat al naixer és de 124,4 homes per 100 dones, que fa sospitar que el nombre de dones nascudes siga superior al registrat. Per altra part, a la resta de la gràfica trobem una diferència negativa, respecte

¹⁹ GARRIDO, S. "Els efectes de la 1ª Guerra Mundial a La Plana: la crisi municipal de Vila-real de 1917" dins de *Primer Congrés d'Estudis d'Història de La Plana*, Castelló, 1987.

a la població-tipus, ja observada a les altres gràfiques de relació de masculinitat, però ara augmentada, sobretot al grup de població entre els 20 i 40 anys, i causat pels motius esmentats més amunt: crisi, emigració, epidèmia i guerra.

4. La població forana a Vila-real. 1930.

4.1. Antecedents.

De tots és ben sabut que la "Gran Guerra" va significar un col·lapse per a l'economia d'exportació del País Valencià, la qual cosa va produir conseqüències demogràfiques en aquells pobles on la taronja representava pràcticament un monocultiu²⁰.

Evidentment Vila-real com a poble exportador de taronja va patir aquesta crisi que en la seua vessant social es manifestà en un sèrie d'avalots que representen només un índex del malcontent generalitzat que afecta greument la vida quotidiana i el mateix govern municipal²¹. Una de les conseqüències de la crisi serà de tipus demogràfic, per la pèrdua de població que se'n va del poble cap a Catalunya o França per a buscar treball en regions més industrialitzades²².

Tanmateix, el que volem nosaltres és aprofundir en aquest fet demogràfic de la crisi, per això anem a servir-nos de les dades que ens proporcionen el "Registro de emigracions, 1928-1930", les "Bajas por pérdida de vecindad de los años 1914 - 1924" i el "Registro de inmigraciones y emigraciones de 1923 - 1924", tots a l'A.M.Vil.

També hem de fer notar que tant per als primers anys de la sèrie com per als 1923 -1924, les dades no semblen massa exactes, la qual cosa podem completar en part amb les dues fonts distintes que tenim per als anys 1923 - 1924 i que mostren per altra banda la mateixa tendència.

L'anàlisi de les dades (gràfic 6) ens mostra de forma general una tendència evolutiva progressiva des de l'any 1914 fins al 1921-1922 des d'on comença a caure clarament, i encara que no tinguem dades dels anys 1925, 1926, i 1927, les xifres dels anys 1928 a 1930 segueixen aquesta tendència.

²⁰ DOMINGO PÉREZ, C. "La Población.", dins de VV.AA., *La Provincia de Castellón. Tierras y Gentes*, Castellón, 1985.

²¹ GARRIDO I HERRERO, S. "Els efectes de la 1ª Guerra Mundial a la Plana: La crisi municipal de Vila-real de 1917", dins del *Primer Congrés d'Estudis d'Història de La Plana*, Castelló, 1987.

²² Aquest fet el remarquen diferents estudis com els de C. Domingo o S. Garrido abans esmentats o el de DONATE SEBASTIÀ, J. "Villarreal siglo XX. Sangre, sudor y lágrimas" dins de *Datos para la historia de Villarreal*, volum VI, Vila-real, 1986.

En termes absoluts, i agafant les xifres més altes on hi han dades de dues fonts diferents per al mateix any, sumen en total 1.118 emigrants a llarg de 14 anys. O siga uns 80 per any. És clar, que també hem de considerar que les xifres comentades serien allò que podríem anomenar “emigració assistida” i que per tant eixirien més emigrants sense constar als registres. Però, quants de més?.

La població de fet de Vila-real de 1910 a 1920 passa de 17.554 hab. a 16.770 hab., per tant amb una disminució de 784 hab. (4,5%) seguint la tendència provincial encara que no la de l'Estat, que és positiva. El moviment vegetatiu de la població de Vila-real al mateix període és tanmateix positiu, en concret de 560 hab. (3,1%), per al conjunt de la dècada. Evidentment no coneixem les dades sobre la immigració, donat que les que tenim per a 1923 i 1924 són poques per a definir una dècada, però pensem que les dades de 500 famílies eixides de Vila-real en un any que dona L.Lucia i que són citades per S. Garrido, ens semblen una mica exagerades i producte del mateix estil periodístic.

En síntesi, creiem que el que és més important és constatar el resum migratori negatiu per motiu de la crisi econòmica produïda per la 1ª Guerra Mundial, encara que les xifres absolutes no eren tan altes com deia la premsa. També indicar que el canvi de tendència del resum migratori s'haguera pogut produir cap l'any 1924, donat que per una banda la dècada dels anys 20 en el seu conjunt ens dóna un resum migratori positiu de 7,1 % que per a ser efectiu ha tingut que fer-se des del principi de la dècada, i per altra banda, que dels dos únics anys que tenim dades sobre la immigració i emigració, 1923 encara és negatiu, però 1924 és positiu clarament.

Respecte al destí d'aquests emigrants tenim dades molt significatives. En primer lloc, dels 1.118 emigrants que hem constatat, només posa el seu destí en 951, la resta “se ignora” segons els documents. La seua distribució geogràfica seria,

Província de Castelló	335
Catalunya	318
França	149
Província de València	127
Resta de l'estat espanyol	19
Resta d'Europa (Anglaterra i Suïssa)	2
Resta del món (Amèrica)	1

És ben clar que la major mobilitat es produeix dins del País Valencià, però també la gran importància de l'emigració cap a Catalunya i França.

Probablement las professions i oficis dels emigrants ens donarien una visió més completa d'aquest fet, però les dades que tenim només es refereixen als anys 1924, 1928, 1929 i 1930. Apareixen un total de 91 emigrants amb el seu ofici, a banda de les dones que ho fan amb "sus labores"; distribuïts per sectors tenim: sector primari 27 (29,6%), sector secundari 16 (17,5%) i sector terciari 48 (52,7%). En el sector primari apareixen més jornalers que llauradors, activitats vinculades a la terra, sense que aparega ningun tipus més d'ofici. Sembla que el percentatge hauria de ser més alt, sobretot de jornalers, donat la causa immediata de les emigracions és agrària. En el sector secundari són oficis de tipus artesà, destacant 4 fusters i mecànics. Al sector terciari on hi són la meitat dels emigrants la majoria sembla estaven subjectes a trasllats administratius com mestres, oficials de correus, treballadors dels ferrocarrils, religiosos, Guardia Civil, etc.

Aquest mostratge de xifres no representen la vertadera estructura de les ocupacions de Vila-real d'aquells anys sinó una visió més moderna de la realitat:

	1930	Emigrants
Sector primari	73 %	29,6 %
Sector secundari	13,5 %	17,5 %
Sector terciari	13,3 %	52,7 %

Com podem veure en 1930 el sector primari representava el 73 % de la població ocupada contra el 29,6% d'emigrants que eixen de Vila-real entre 1928 i 1930. Doncs, tot sembla com si les eixides hagueren afectat més proporcionalment als dos restants sectors, els quals tenien una vinculació més indirecta respecte de la terra.

La reflexió general sobre les emigracions que hem estudiat ens fa pensar que, encara que la relació causa-efecte respecte de la guerra estiga prou clara, haurien de tenir-la en compte com a causa immediata, perquè en el fons formaria part de l'ajust necessari de la societat al l'economia i viceversa, en un moment històric fonamental per a Espanya -1917- i que a nivell de Vila-real es plantejava, sense massa èxit, la crisi de l'antic règim, que havia tingut intents successius i que no triomfarà fins els anys seixanta-setanta d'aquest segle, evidentment.

4.2. La població forana al padró d'habitants de Vila-real de 1930.

Si comparem la població de fet de 1920 i 1930, apareix un increment de 2.212 hab., o siga, es passa dels 16.770 als 18.982 hab. que significa un canvi de sentit de l'evolució de la població respecte a la dècada anterior. Les causes d'aquest augment hauria de buscar-les tant en el moviment vegetatiu com al saldo migratori.

El moviment vegetatiu representa un increment de 1.011 hab., que és pràcticament el doble que a la dècada anterior, la qual cosa vol dir que les perspectives econòmiques havien millorat i l'horitzó es veia molt més clar.

Per altra banda, el saldo migratori també era positiu en 1.201 hab., contrastant amb el sentit negatiu de la dècada anterior.

Per tant, la causa del creixement de la dècada no és tan sols el fet que es doblaria l'increment vegetatiu, sinó el canvi radical del resum migratori.

El fet de tenir Vila-real un saldo migratori positiu en la dècada dels anys vint és important perquè és el contrari del que passa al conjunt de la "región levantina"²³.

Nosaltres pensem que el sentit positiu del saldo migratori de Vila-real podria ser general de la comarca de La Plana i que serien els pobles de l'interior de la província qui donarien el resum negatiu. Encara que no tinguem dades per a recolzar aquesta hipòtesi, el fet és que Vila-real era més receptora que emissora i no pensem que fora un cas aïllat.

L'origen foraster de la població al padró de Vila-real, presenta uns trets interessants que estudiarem a continuació. En primer lloc, el percentatge de població forana respecte de la població total de Vila-real és d'un 14,2%, que està un poc per damunt de la mitjana espanyola (12,2%), però molt per baix de províncies de forta atracció migratòria com Madrid (46,9%), Barcelona (36%) o Biscaia (24,9%). Aquest 14,2% podem considerar-lo com un índex més alt del normal dins del corrent migratori del camp a la ciutat, i per tant com un índex d'atracció migratòria, tenint en compte que Vila-real, a pesar de ser un poble d'economia agrària, exerceix una atracció per la seua vitalitat econòmica així com pel seu mateix volum de població dins del context provincial.

Si examinem de forma més acurada les dades sobre la procedència de la gent forana a l'esmentat padró, podem veure com el 14,2% correspon a 2.820 persones, i que eix percentatge un 66,2% procedeix de la mateixa província de Castelló, i un 87,5% del conjunt del País Valencià. Açò ja pot donar-nos la idea de que la major part de les relacions humanes de caràcter demogràfic es donaven dins del mateix País Valencià.

En la província de Castelló i més en concret a la comarca de La Plana estan les poblacions d'on procedeixen la major part d'aquesta població forana (Borriana 228, Castelló 186, Almassora 113, Onda 109), la qual cosa és un fet molt natural que respon a les intenses relacions de correspondència per òbvies raons econòmiques i de proximitat geogràfica que sorgeixen per damunt de les tòpiques i típiques rivalitats entre veïns.

²³ LACOMBA, J.A., *Ensayos sobre el siglo XX español*, Madrid, 1972.

Els mateixos Vila Valenti i H. Capel²⁴ ja van dir fa temps que Castelló, Vila-real, Almassora i Borriana formaven una conurbació menor però que a la llarga podrien constituir uns sola xarxa urbana. Encara dins del País Valencià, un altre nucli d'on procedeixen un nombre important d'habitants (165) és la capital, València.

De la resta de comunitats autònomes, aquelles que aporten una major quantitat de població són evidentment, les més pròximes, Catalunya amb 229 hab. i Aragó amb 131, a més, cal dir que, a banda de la proximitat, són també aquelles que tenen un passat històric comú i unes comunicacions més directes. Barcelona aporta per exemple 85 hab., Tortosa 35, la província de Terol 114 hab. distribuïts entre 45 pobles.

Andalusia, que en anys més recents, sembla que ha aportat un volum considerable de població com a mà d'obra industrial, en l'any 1930 només aporta 24 hab., essent la província d'Almeria amb 14 hab. la de major volum. El mateix podem dir d'Albacete, província de tradició emigratòria, que sols aporta 23 hab.

Per últim, les dades referents a població d'altres estats, ens donen unes xifres mínimes (58) distribuïdes de forma prou esperada: França (43), Suïssa (5), Regne Unit (3), Puerto Rico (2), Algèria (1), Brasil (1), Mèxic (1) i Estats Units (1). Destaca, per damunt de tots, França per la proximitat geogràfica i les relacions que de sempre han existit com comentàvem en l'apartat anterior. Hem de tenir en compte que les dues zones geogràfiques més pròximes i industrialitzades a Vila-real són Catalunya i França.

5. Els sectors productius de la població. 1940.

L'estudi de la població de la dècada dels anys trenta, mostra com a element brutalment distorsionant els tres anys de la Guerra Civil que representen en tots el camps un trencament radical de la vida quotidiana del poble.

La comparació entre la població de fet dels censos de població de 1930 i 1940 mostra un increment de 1.043 hab (5,49%), o siga, es passa dels 18.982 hab. als 20.025; aquest augment és tanmateix inferior al de la dècada anterior on hi havia un 13,2% i 2.212 hab. En aquesta aturada tan forta del ritme de progressió demogràfica té que veure de forma absoluta l'impacte de la Guerra Civil. Més encara si tenim en compte que en la rectificació del padró de 1930 feta com cada any en el mes de desembre de 1935, Vila-real contava ja amb 20.737 hab. (10.072 homes i 10.665 dones), la qual cosa vol dir que en cinc anys havia experimentat un increment superior al

²⁴ VILA VALENTI; CAPEL, H. *Campo y ciudad en la geografía española*, Madrid, 1970.

que experimentaria en el total de la dècada, és a dir un 9,24% contra els 5,49% abans esmentats.

Per tant podem dir que el ritme de progressió demogràfica era fins l'inici de la guerra superior al de la dècada anterior, i en segon lloc que la diferència entre els 20.737 de 1935 i els 20.025 de 1940 (712 hab.) pot donar-nos alguna idea general sobre el saldo negatiu entre altes i baixes en els anys de la guerra, a més a més que hi ha mig any del 1936 sense guerra i un any i nou mesos de postguerra.

Si estudiem la classificació per professions que apareix en el cens de 1940, la població activa és d'un 34,8% de la població total, pràcticament la mateixa que la mitjana de l'estat que era d'un 35,6%, havent exclòs d'aquesta classificació els apartats de "rentistas, escolares, improductivos y miembros de familia"; entre els "miembros de familia" estan sobretot les dones amb el treball de casa "sus labores". Dins de l'apartat "improductivos" estan els "sin trabajo" on no hi ha ningú. El resum dels sectors de producció comparat amb els de l'estat seria

SECTOR	HOMES	DONES	TOTAL VILA-REAL	TOTAL ESPANYA
PRIMARI	5.317 (76,2%)	2 (0,02%)	5.319 (76,2%)	51,9%
SECUNDARI	783 (11,2%)	24 (0,3%)	807 (11,5%)	24%
TERCIARI	679 (9,7%)	169 (2,4%)	848 (12,1%)	24,1%
TOTAL	6.779	195	6.974	

És ben evident que els percentatges de l'estat estan molt per dalt dels de Vila-real. Si aquesta distribució de Vila-real la comparem amb la de 1930 se n'adonarem que és pràcticament la mateixa, la d'una societat agrària que no ha evolucionat i que encara està molt lluny de fer la seua revolució industrial. Els percentatges donen inclús xifres més altes per al sector primari (73% - 76%) i més baixes per al secundari (13,5% - 11,5%), la qual cosa representa una regressió en la distribució del treball i la evolució econòmica.

Dins del sector primari, lògicament el 98,6% es dedica a l'agricultura, la resta a la ramaderia i només un a l'explotació forestal. En el sector secundari destaca la construcció amb un 25,4%, després venen els mecànics amb un 18,2%, la indústria de la fusta amb un 12,8%, l'alimentació amb un 13,2% i la tèxtil amb un 11,2%. En el sector terciari és el comerç qui amb un 36,4% representa l'activitat majoritària, després els transports amb un 18,5% i les professions liberals també amb un 18,5%.

Per últim, caldria tractar del treball de la dona excloent "sus labores", per veure quin és el grau d'integració de la dona al món laboral fora de la família.

En l'any 1940, el treball de la dona era minoritari; representava un 2,7% de la població activa, xifra que està molt per sota de la mitjana de l'estat, que era del 12,1%; però que no inclou el treball de magatzems de taronja que malgrat que és una activitat de temporada representava una important força productiva durant gran part de l'any.

Dels tres sectors, és el terciari on hi ha una major representació amb un 2,4%, dins del qual entren activitats com dependent de comerç o servei domèstic, on hi haurien moltes joves sense l'edat laboral i d'altres dones que complementarien aquest treball amb el de la casa. En el secundari, la meitat es troben a la indústria tèxtil, mentre que el primari pràcticament no existeix, essent també un apartat on la dona tenia major representativitat real ajudant al marit en les feines del camp o simplement anant a collir bajoques.

No tenim massa referències de comparació amb altres èpoques anteriors, només al padró de 1930 apareixen 245 dones que treballen fora de "sus labores", això representa el 2,5% sobre el total de les dones, mentre que el 1940 eren 195 dones que representen el 1,8% del total de les dones. De les 245 dones, 241 (98,2%) estan en el sector terciari i les quatre restants estan al sector secundari però en activitats artesanies.

APÈNDIX 1

EVOLUCIÓ DEL MOVIMENT NATURAL DE LA POBLACIÓ I ELS CASAMENTS

VILA-REAL 1900-1940		XIFRES ABSOLUTES		
ANY	NAIXEMENTS	DEFUNCIONS	CRE. VEG.	CASAMENTS
1900	481	552	-71	122
1901	511	253	258	140
1902	479	356	123	147
1903	301	255	46	112
1904	442	297	145	98
1905	498	322	176	69
1906	443	329	114	96
1907	448	251	197	100
1908	454	283	171	108
1909	388	265	123	90
1910	420	270	150	103
1911	385	302	83	96
1912	388	317	71	109
1913	430	290	140	139
1914	401	339	62	113
1915	391	257	134	90
1916	368	209	159	51
1917	327	279	48	96
1918	203	365	-162	102
1919	336	282	54	151
1920	350	308	42	158
1921	262	246	16	162
1922	398	269	129	142
1923	388	249	139	141
1924	373	252	121	132
1925	382	320	62	150
1926	420	286	134	122
1927	382	283	99	101
1928	365	270	95	140
1929	375	235	140	151
1930	391	314	77	153
1931	385	309	76	154
1932	426	281	145	140
1933	395	295	100	124
1934	396	253	143	99
1935	303	310	-7	113
1936	311	337	-26	111
1937	334	401	-67	88
1938	220	481	-261	50
1939	155	309	-154	102
1940	386	258	128	178

Font: Elaboració pròpia segons les dades dels llibres de registre de naixements, defuncions i casaments «Movimiento de la población española. Jefatura Superior de Estadística».

APÈNDIX 2

ESTRUCTURA DE LA POBLACIÓ PER EDATS I SEXE (XIFRES ABSOLUTES TAXES MASCULINITAT (%) I RELACIÓ DE MASCULINITAT (DONES PER 100 HOMENS)

VILA-REAL 1900

GRUPS D'EDATS	HOMES	DONES	T.MAS.	REL. MAS
Al naixer	243	238		102,1
0 - 10	2.217	2.170	13,8	102,2
11 - 20	1.355	1.438	8,4	94,2
21 - 30	1.370	1.460	8,5	93,8
31 - 40	1.095	1.129	6,8	97
41 - 50	767	852	4,8	90
51 - 60	560	674	3,5	83
61 - 70	337	363	2,1	92,8
71 - 80	116	126	0,7	92
Més de 80	21	18	0,1	116,7
Total	7.838	8.230	48,7	95,2
POPLACIÓ TOTAL		16.068		

Font: Elaboració pròpia segons les dades del Cens de 1900

APÈNDIX 3

ESTRUCTURA DE LA POBLACIÓ PER EDATS I SEXE (XIFRES ABSOLUTES TAXES MASCULINITAT (%) I RELACIÓ DE MASCULINITAT (DONES PER 100 HOMENS)

VILA-REAL 1910

GRUPS D'EDATS	HOMES	DONES	T.MAS.	REL. MAS
Al naixer	215	205		104,9
0 - 10	2.216	2.152	12,6	103,0
11 - 20	1.693	1.721	9,6	98,4
21 - 30	1.426	1.448	8,1	98,5
31 - 40	1.155	1.192	6,6	96,9
41 - 50	910	1.022	5,2	89,0
51 - 60	621	734	3,5	84,6
61 - 70	391	529	2,2	73,9
71 - 80	124	162	0,7	76,5
Més de 80	18	39	0,1	46,2
Total	8.555	8.999	48,7	95,1
POPLACIÓ TOTAL		17.554		

Font: Elaboració pròpia segons les dades del Cens de 1910

APÈNDIX 4

ESTRUCTURA DE LA POBLACIÓ PER EDATS I SEXE (XIFRES ABSOLUTES TAXES MASCULINITAT (%) I RELACIÓ DE MASCULINITAT (DONES PER 100 HOMENS)

VILA-REAL 1930

GRUPS D'EDATS	HOMES	DONES	T.MAS.	REL. MAS
Al nèixer	141	168		83,9
0 - 10	1.753	1.705	8,8	102,8
11 - 20	1.612	1.514	8,1	106,5
21 - 30	1.766	1.783	8,9	99,0
31 - 40	1.470	1.531	7,4	96,0
41 - 50	1.244	1.288	6,3	96,6
51 - 60	834	997	4,2	83,7
61 - 70	672	814	3,4	82,6
71 - 80	287	394	1,4	72,8
Més de 80	59	121	0,3	48,8
Total	9.697	10.147	48,9	95,6
POPLACIÓ TOTAL		19.844		

Font: Elaboració pròpia segons les dades del Cens de 1930

APÈNDIX 5

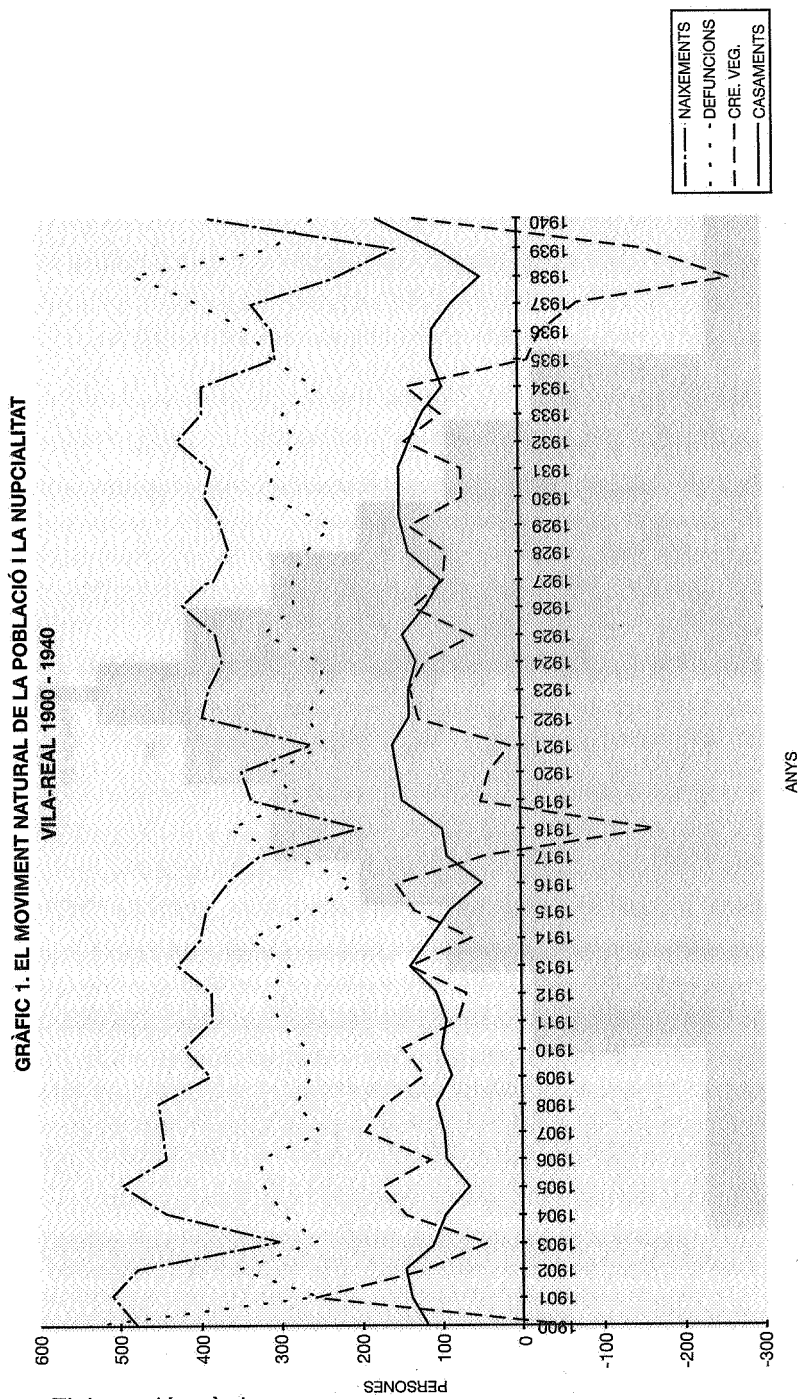
ESTRUCTURA DE LA POBLACIÓ PER EDATS I SEXE (XIFRES ABSOLUTES TAXES MASCULINITAT (%) I RELACIÓ DE MASCULINITAT (DONES PER 100 HOMENS)

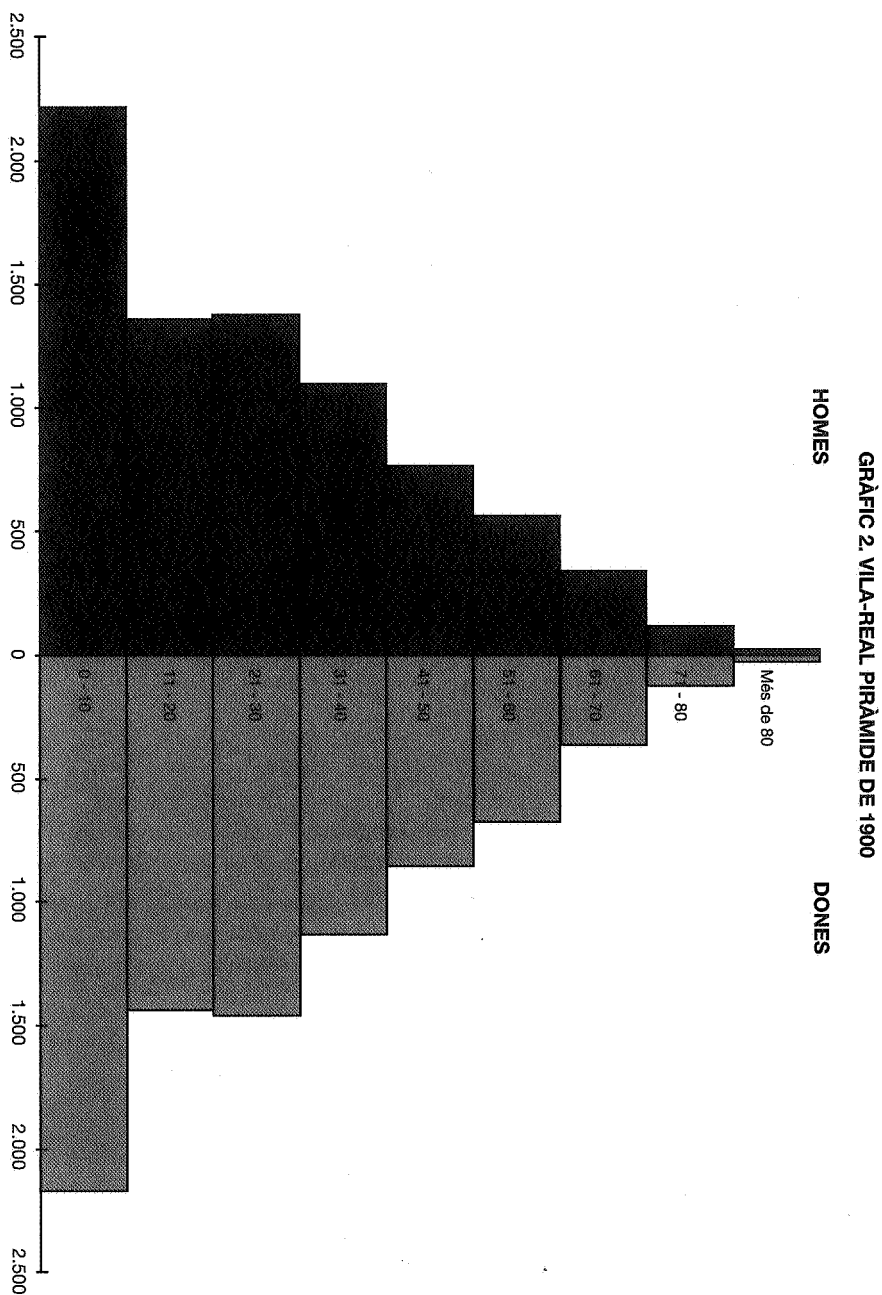
VILA-REAL 1940

GRUPS D'EDATS	HOMES	DONES	T.MAS.	REL. MAS
Al nèixer	214	172		124,4
0 - 10	1.465	1.571	7,3	96,3
11 - 20	1.662	1.774	8,3	93,7
21 - 30	1.332	1.706	6,7	78,1
31 - 40	1.497	1.663	7,5	90,0
41 - 50	1.287	1.477	6,4	87,1
51 - 60	1.034	1.150	5,2	89,9
61 - 70	588	876	2,9	67,1
71 - 80	308	442	1,5	69,7
Més de 80	57	136	0,3	41,9
Total	9.230	10.795	46,1	85,5
POPLACIÓ TOTAL		20.025		

Font: Elaboració pròpia segons les dades del Cens de 1940

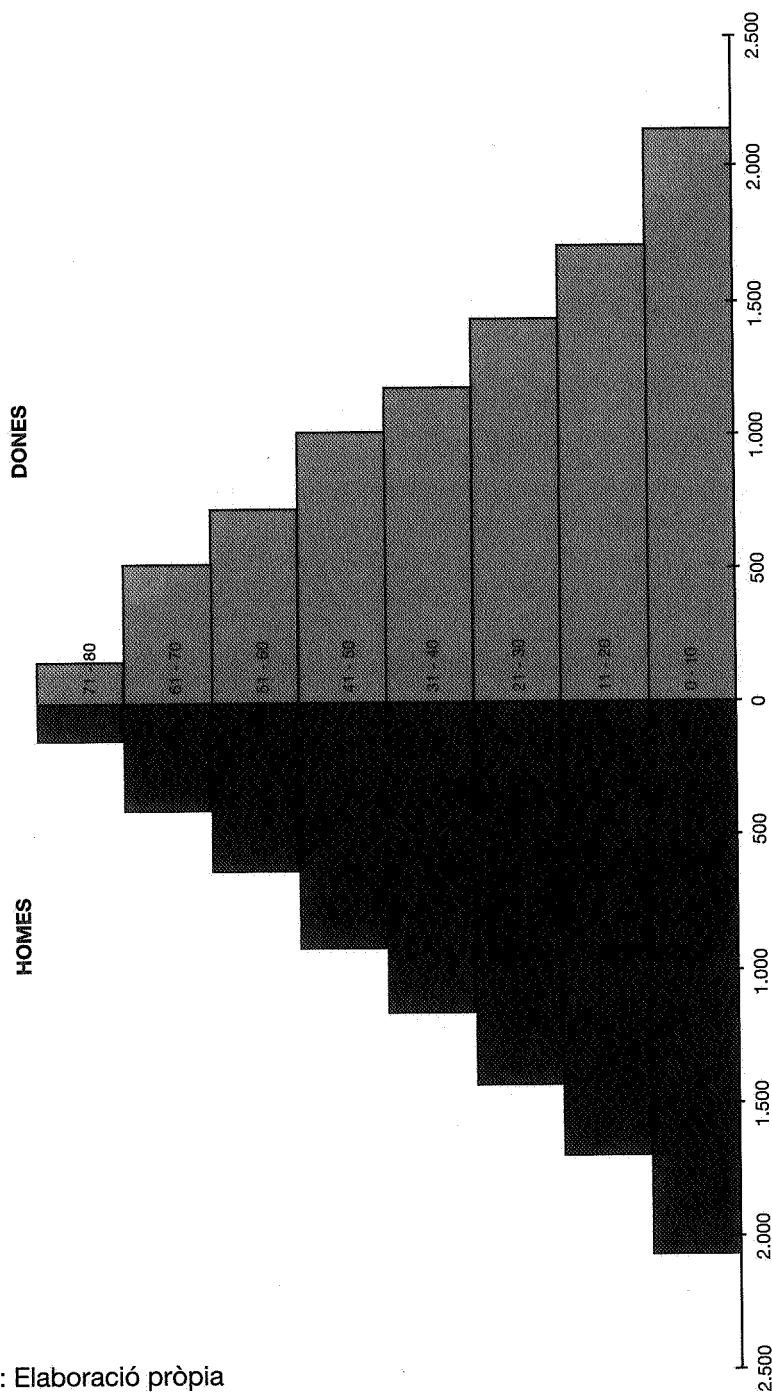
Font: Elaboració pròpia

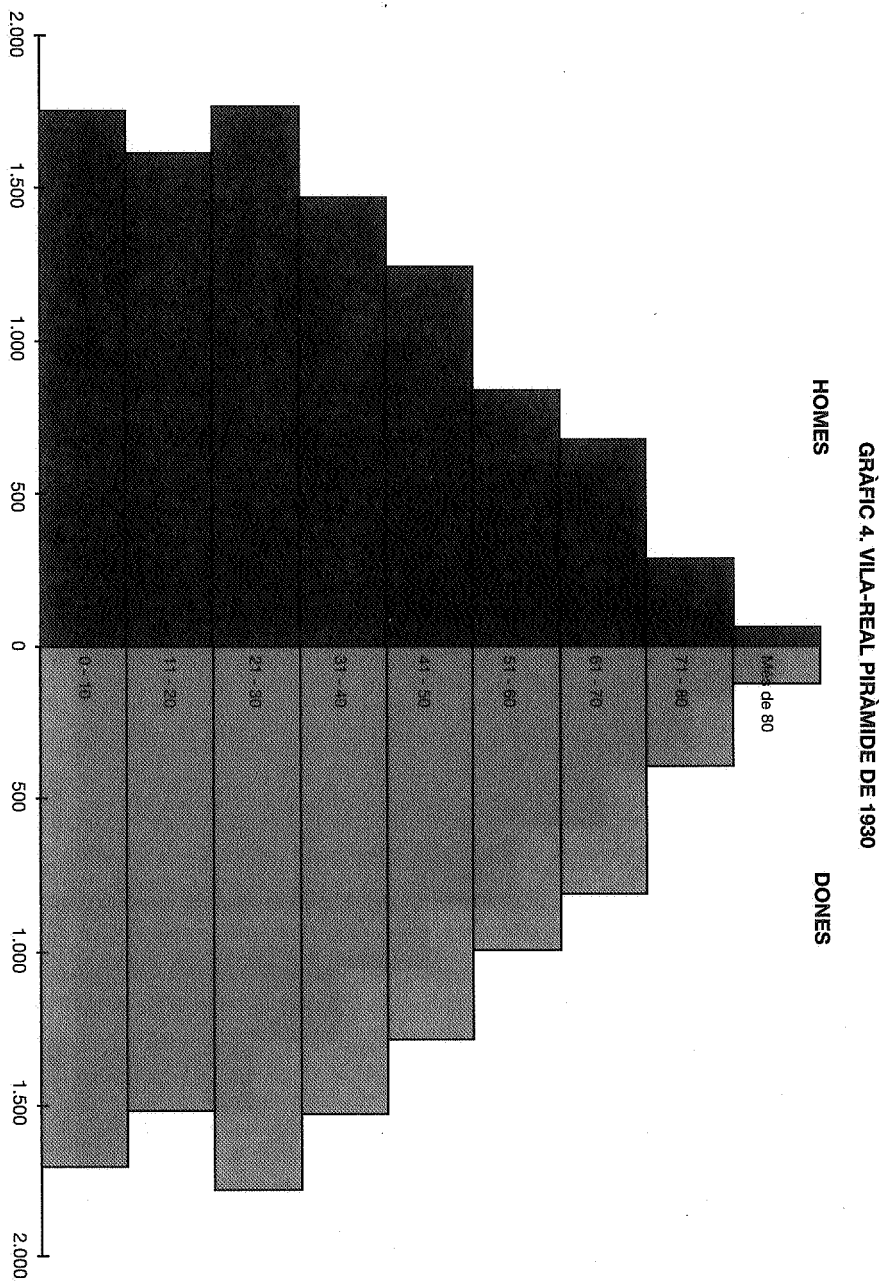

Font: Elaboració pròpia

GRÀFIC 3. VILA-REAL PIRÀMIDE DE 1910

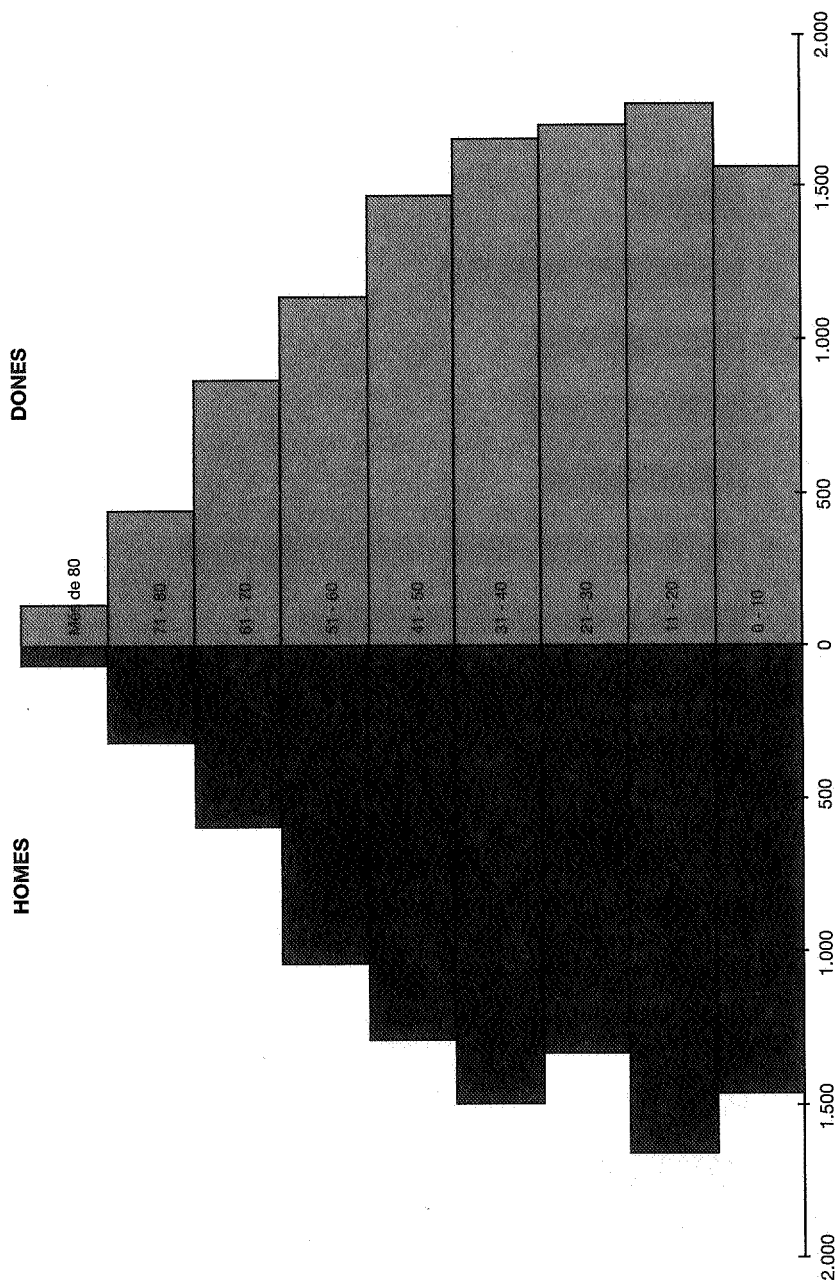

Font: Elaboració pròpia

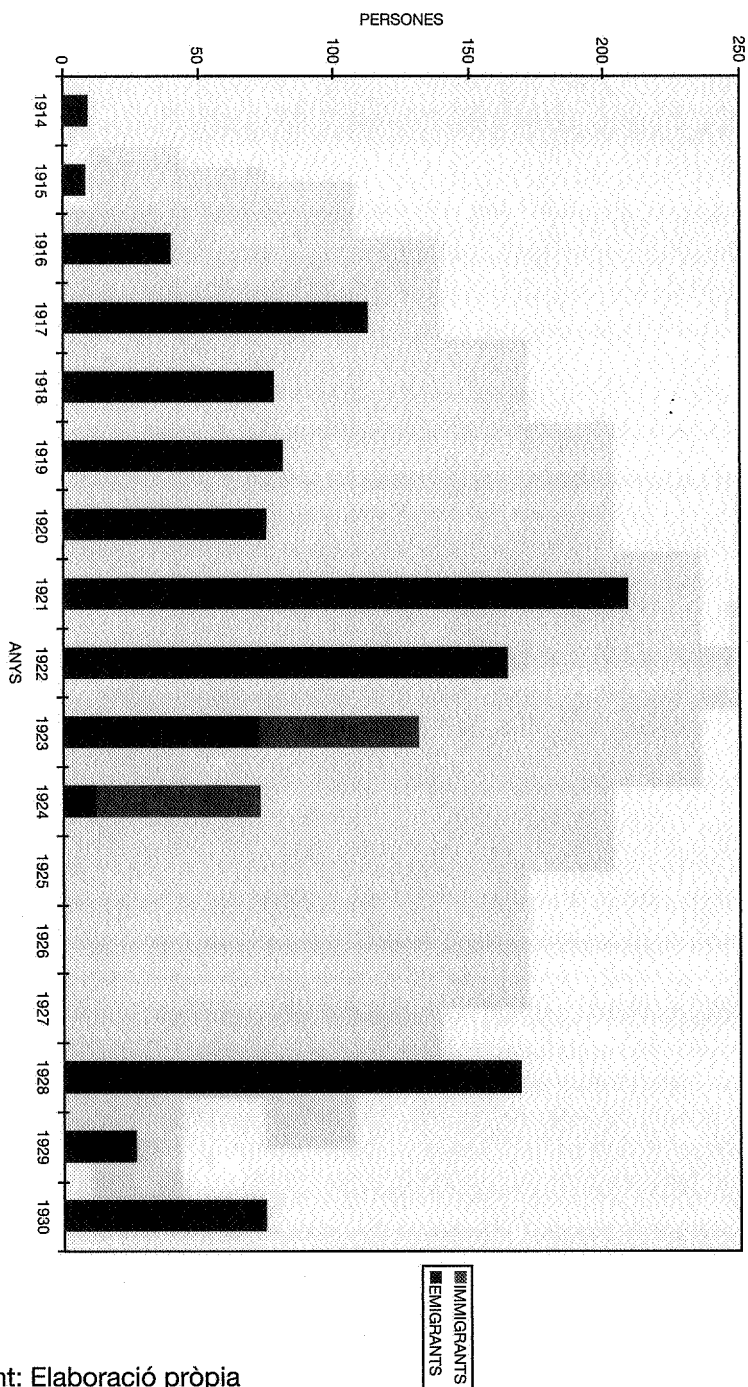
Font: Elaboració pròpia

GRÀFIC 5. VILA-REAL PIRÀMIDE DE 1940

Font: Elaboració pròpia

GRÀFIC 6. MOVIMENTS MIGRATORIS A VILA-REAL 1914-1930

Font: Elaboració pròpia